

เนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย (อายุ 3 – 5 ปี)
Content and Format of Preschool Radio Program (3 – 5 Years of Age)

เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว*
Saowanee Chatkeaw*

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ถนนประชาชื่น หลักสี่ กรุงเทพฯ 10210

*Assistant Professor, Communication Department, Faculty of Communication Arts , Dhurakij Pundit University.

*Email: eenawoas@hotmail.com

บทคัดย่อ

การวิจัยในครั้งนี้ มุ่งศึกษาเนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (อายุ 3 – 5 ปี) โดยเป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกบุคคลที่เกี่ยวข้อง ซึ่งครอบคลุม แพทย์ / ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย, ผู้ปกครอง ซึ่งมีบุตรหลานปฐมวัย และผู้ผลิตสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย ทั้งนี้ ผลการวิจัย พบว่า รายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัยควรมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในวัยนี้ ซึ่งประกอบด้วย พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา โดยพัฒนาการในด้านสังคมได้รับความสำคัญมากที่สุด ซึ่งรายการวิทยุควรนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับ การแบ่งปัน มีวินัย ซื่อสัตย์ รู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย และการรักษามารยาทไทย ส่วนการส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ สติปัญญา และร่างกายนั้น รายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัยควรนำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับการควบคุมตนเอง การใช้จินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ การส่งเสริมความรู้รอบตัว การส่งเสริมทักษะด้านภาษาและคณิตศาสตร์ การส่งเสริมการอ่าน การส่งเสริมการเคลื่อนไหวทางกาย และกล้านเนื้อ และการให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก

ด้านรูปแบบรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย ควรมีการนำเสนอให้เกิดความหลากหลาย (Variety) ซึ่งประกอบด้วยนิทาน ซึ่งมีความยาวประมาณ 5 – 10 นาที / เรื่อง มีการสอดแทรกคุณธรรม และคติสอนใจ มีตัวละครเอก ที่เป็นตัวชูโรง เพื่อดึงใจให้เด็กติดตาม รู้สึกผูกพัน และเป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม ช่วงท้ายของนิทานควรมีการสรุปคติสอนใจ หรืออาจเชิญชวนให้เด็กใช้ความคิดของตนเองถึงคุณธรรมที่ได้รับในนิทาน ก่อนที่จะเฉลย นอกเหนือจากนิทานแล้ว ควรมีการนำเสนอเพลง ซึ่งอาจมีเนื้อร้อง หรือเพลงบรรเลง โดยอาจสอดแทรกความรู้ ทักษะภาษา คณิตศาสตร์ หรือการให้คติสอนใจไว้ในเนื้อเพลง ควรเปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือตอบคำถามในประเด็นง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน มีเกมส์ และการร่วมสนุกต่าง ๆ

คำสำคัญ: เนื้อหา รูปแบบ รายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย พัฒนาการ

Abstract

This research is to study the appropriate content and format of preschool radio programs (3 – 5 years of age). Qualitative research and in – depth interview with key informants including medical professionals, instructors, parents and media pertaining to preschoolers are the instruments of this study. The result shows that the content of preschool radio program should serve all dimensions: physical, emotional, social and intellectual developments. Almost all informants mainly concern social development and urge radio program to boost sharing, discipline, honesty, forgiveness, and proper manner for preschoolers. For physical, emotional and intellectual developments, radio program should concentrate on preschoolers’ self control, imagination, creativity, well – rounded knowledge, language and mathematical skills, reading habit and physical movement as well as parenting consultation.

The format of preschool radio program should be variety that consists of short tales (5 – 10 minutes), music, children participation and games. The short tales might be run by one main character, instill moral value and ask receivers to recall it at the end of stories. For music, it could be with lyrics or being instrumental music that support preschoolers’ knowledge, language and mathematical skills and moral value.

Keywords: content, format, preschool radio program and development

บทนำ

สื่อมีอิทธิพลต่อเด็กได้ทั้งในด้านบวกและลบ โดยการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเด็กที่ได้รับชมและไม่ได้รับชมรายการโทรทัศน์เพื่อการศึกษา (Educational program) พบว่า เด็กที่ได้ดูรายการลักษณะดังกล่าวมีผลการเรียน ทักษะคิด และทักษะการเรียนรู้ที่ดีกว่า มีความกระตือรือร้นที่จะเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ มากกว่า โดยพบว่า เมื่อเติบโตขึ้นและผ่านพ้นชั้นอนุบาลไปแล้ว เด็กยังคงมีความสนใจเรียนรู้สิ่งใหม่ ๆ และมีผลการเรียนด้านภาษาศาสตร์ วิทยาศาสตร์ และคณิตศาสตร์ที่ดีอย่างต่อเนื่องไปจนกระทั่งเมื่อก้าวเข้าสู่วัยรุ่น (อายุ 15 – 19 ปี) รวมทั้งมีความคิดสร้างสรรค์ในระดับที่สูงอีกด้วย ขณะที่เด็กซึ่งดูรายการการ์ตูนทั่วไป (Commercial Cartoons) กลับมีผลการเรียนที่ต่ำกว่า (Bickham, Wright & Huston, 2001, p. 245)

จากการวิจัยของ The Center for Research on the Influence of Television on Children (CRITC) (Bickham, et al. 2001, p. 234) ซึ่งทำการสำรวจเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของคนแต่ละช่วงวัย (Longitudinal Investigations) พบว่า หากเด็กในวัย 8 ปี รับชมรายการของผู้ใหญ่ซึ่งเต็มไปด้วยความรุนแรง เมื่อพวกเขาเติบโตอย่างเข้าสู่วัยผู้ใหญ่ซึ่งมีอายุ 28 ปี หรือ 38 ปีแล้ว ก็ยังคงมีพฤติกรรมก้าวร้าวติดตัวอยู่

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าหลายฝ่ายจะเริ่มตระหนักถึงอิทธิพลของสื่อที่มีต่อเด็ก จนได้มีการผลักดันมติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ 24 พฤศจิกายน 2546 กำหนด “แนวทางและมาตรการการใช้สื่อของรัฐเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็ก เยาวชนและครอบครัว” โดยให้จัดสัดส่วนเวลาร้อยละ 10 - 15 ของเวลาออกอากาศ สำหรับเนื้อหา

สาระรายการวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์เพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว ซึ่งสถานีวิทยุและโทรทัศน์ควรจัดแบ่งเวลาอย่างน้อย 1 - 1 ชั่วโมง ครั้ง ออกอากาศรายการดังกล่าวในระหว่างเวลา 16.00 - 22.00 น. เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ครอบครัวรับชมรายการจำนวนมาก (<http://www.eppo.go.th/>) แต่จากผลการสำรวจใน “โครงการพัฒนารายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชนและครอบครัว” (เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว และคณะ, 2550) ระหว่างเดือนกันยายน - ธันวาคม 2550 ในพื้นที่กรุงเทพมหานครและปริมณฑล กลับพบว่า มีสัดส่วนรายการวิทยุกระจายเสียงสำหรับเด็กและเยาวชน อยู่เพียงร้อยละ 1.45 ของรายการวิทยุทั้งหมด นั้นหมายความว่า ที่ผ่านมามีการผลิตเพื่อขยายพื้นที่สื่อสำหรับเด็กและเยาวชนยังไม่เกิดผลในทางปฏิบัติเท่าใดนัก

ทั้งนี้ ในระหว่างรอให้มีการจัดสรรวิทยุระบบดิจิทัล ซึ่งเป็นความหวังว่าจะเกิดคลื่นวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชนเพิ่มมากขึ้น ดังเช่นที่มีการจัดสรรโทรทัศน์ระบบดิจิทัลสำหรับเด็กและเยาวชนเป็นการเฉพาะถึงจำนวน 3 สถานี ไปเมื่อต้นปี 2557 ที่ผ่านมา (<http://www.nbtc.go.th/>) สิ่งสำคัญที่ควรพิจารณาควบคู่กันไปก็คือ คุณภาพเนื้อหารายการสำหรับกลุ่มเป้าหมายเด็กและเยาวชน ซึ่งย่อมต้องการการนำเสนอด้วยสาระและรูปแบบเฉพาะที่แตกต่างจากรายการสำหรับกลุ่มเป้าหมายอื่นทั่วไป ดังเช่นที่ Dennis and Pease (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ, นันทกา สุธรรมประเสริฐ และเอกธิดา เสริมทอง, 2554, หน้า 56) ระบุว่า เด็กแต่ละช่วงวัยต้องการการนำเสนอของสื่อในลักษณะที่ต่างกัน เด็กเล็กวัย 3 ปี ย่อมต้องการเนื้อหาที่แตกต่างจากเด็กช่วงก่อนวัยรุ่น (Preteen) ดังนั้นจึงไม่ควรศึกษาโดยกำหนดกลุ่มเป้าหมายในลักษณะภาพรวมที่ครอบคลุมทั้งเด็ก

และเยาวชน ขณะที่การศึกษาวิจัยของ Naigales & Mayeux (2001, p. 156) พบว่า หากเด็กได้เริ่มเปิดรับสื่อที่มีเนื้อหาส่งเสริมพัฒนาการของพวกเขา ตั้งแต่ในวัย 3 – 5 ปี จะเกิดผลดีทั้งในการเรียนรู้ และการสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลรอบข้าง ส่วนงานวิจัยของ สุดาพร สิทธิเวคิน (อ้างถึงใน กาญจนา แก้วเทพ และคนอื่นๆ, 2554, หน้า 132) ระบุว่า การใช้สื่อวิทยุช่วยสอน จะส่งผลดีต่อการใช้ความคิดสร้างสรรค์และความคิดริเริ่มของเด็กได้เป็นอย่างดี

การวิจัยในครั้งนี้ จึงจะมุ่งศึกษาถึง แนวทางการพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็ก โดยจะเน้นไปที่เด็กปฐมวัย (อายุ 3 – 5 ปี) ซึ่งถือเป็นช่วงวัยเริ่มต้นที่สำคัญในการพัฒนาเด็กให้หล่อหลอมไปสู่การเติบโตเป็นผู้ใหญ่ได้อย่างมีคุณภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเนื้อหารายการวิทยุที่เหมาะสม สำหรับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (อายุ 3 – 5 ปี)
2. เพื่อศึกษารูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสม สำหรับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย (อายุ 3 – 5 ปี)

วิธีการดำเนินงานวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการวิเคราะห์แบบพรรณนา (Descriptive Analysis) และเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) บุคคลดังต่อไปนี้

แพทย์ / ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้าน พัฒนาการเด็กปฐมวัย จำนวน 6 คน ได้แก่

- นพ. สุริยเดส ทรีปาตี
กุมารแพทย์ สถาบันสุขภาพเด็กแห่งชาติ มหาราชนี
- นพ. ญัฐวัฒน์ งามสมุทร
โรงพยาบาลยุวประสาทไวทโยปถัมภ์
- อ.ศุภลียา น้อยงาม
ครูอนุบาล โรงเรียน ประภามนตรี 3
- อ.เจมิกา บุศโยธี
ครูอนุบาล โรงเรียน ประภามนตรี 3
- อ.นิภาพร สกุลขอดแก้ว
หัวหน้าฝ่ายปฐมวัย โรงเรียนโสมาภา
- อ.รัชนิกร เทพิกัน
ครูอนุบาล โรงเรียนโสมาภา
- **ผู้ปกครอง ซึ่งมีบุตรหลานปฐมวัย**
จำนวน 6 คน ได้แก่
 - สาธิต บุญยั้งสถิตย์
ธุรกิจส่วนตัว
 - นันทวัน โพธิ์จันทร์
นักแปล/แปลข่าวต่างประเทศ
 - รุสนี มุสตาปา
ข้าราชการ
 - กิตติมา สุขวรรณ
พนักงานรัฐวิสาหกิจ
 - ชมพูนุช พุตระกูล
แม่บ้าน
 - ชาตินรงค์ วิสุตกุล
อาจารย์ระดับอุดมศึกษา
- **ผู้ผลิตสื่อสำหรับเด็กปฐมวัย** จำนวน 6 คน ได้แก่
 - นิธิกาญจน์ รัตนสิทธิ์
นักจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย
 - ปาลิตา มีทรัพย์
นักจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย

- ลลดา พันสะ
นักจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย
 - รัตนา พงศ์วานิชอนันต์
นักเขียนอิสระ มีประสบการณ์จัดทำหนังสือการดูแลเด็ก 3 - 5 ปี และหนังสือ “อ่อนรัก อิ่มแรก”
 - สุภาวดี อินทรวงษ์
คอลัมนิสต์ Section My Life, Bangkok Post
 - บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์
อุปนายกฝ่ายต่างประเทศ สมาคมนักข่าว
นักหนังสือพิมพ์แห่งประเทศไทย ผู้มีประสบการณ์ด้านเด็ก
ทั้งนี้ ผู้วิจัยมิได้เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์หรือสังเกตพฤติกรรมการเปิดรับสื่อวิทยุของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งเป็นเด็กปฐมวัย เนื่องจากเด็กในวัยดังกล่าวยังไม่พร้อมที่จะแสดงความคิดเห็นถึงเนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับตนเอง ดังนั้นจึงต้องอาศัยผู้ปกครองช่วยให้ข้อมูลที่สะท้อนถึงความคาดหวังที่มีต่อเนื้อหาและรูปแบบรายการวิทยุสำหรับบุตรหลานที่เป็นเด็กปฐมวัยแทน
- สำหรับประเด็นหลักที่ใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก มีดังนี้
- พัฒนาการที่สำคัญของเด็กปฐมวัย
 - เนื้อหารายการวิทยุที่เหมาะสมต่อพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
 - รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย
 - ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดทำรายการวิทยุของเด็กปฐมวัย

ผลการวิจัย

● พัฒนาการที่สำคัญของเด็กปฐมวัย

นายแพทย์ / ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย ได้ให้ความสำคัญกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย ซึ่งครอบคลุมการพัฒนา 4 ด้าน ดังนี้

1. ด้านร่างกาย มีการพัฒนากล้ามเนื้อมัดเล็ก ซึ่งเป็นกล้ามเนื้อที่ควบคุมการใช้มือ การเขียน การวาดรูประบายสี ควบคู่กับการพัฒนากล้ามเนื้อมัดใหญ่ ที่ควบคุมการเคลื่อนไหวร่างกาย
2. ด้านอารมณ์ มีการพัฒนาในเรื่องการระงับและควบคุมอารมณ์ของตนเอง รวมถึงการยอมรับผู้อื่น
3. ด้านสังคม มีการพัฒนาในเรื่องการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ภาวะผู้นำและผู้ตาม
4. ด้านสติปัญญา มีการพัฒนาความรู้เกี่ยวกับอักษร การผสมสระ การสะกดคำ การนับเลข การอ่าน การเล่าเรื่อง และมีทักษะการพูดที่ดีขึ้น เช่นเดียวกับผู้ปกครองและสื่อมวลชนที่ให้ความสำคัญกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในลักษณะที่คล้ายคลึงกัน โดยมุ่งเน้นส่งเสริมการใช้จินตนาการ คุณธรรม และการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลรอบข้าง

● เนื้อหารายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย

การนำเสนอรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย เนื้อหาควรมีความสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กในช่วงวัยดังกล่าว ดังนั้น ผู้วิจัยได้จัดแบ่งเนื้อหาตามพัฒนาการแต่ละด้านของเด็ก ดังนี้

ด้านสังคม

ทั้งแพทย์ / ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย, ผู้ปกครอง และผู้ผลิตสื่อ

สำหรับเด็กปฐมวัย ต่างให้ความสำคัญกับการนำเสนอรายการวิทยุเพื่อส่งเสริม “พัฒนาการทางสังคม” ของเด็กมากกว่าพัฒนาในการด้านอื่นๆ โดยเฉพาะการกระตุ้นให้เด็กเรียนรู้การแบ่งปันและการให้อื่นในสังคม ดังเช่น นพ.สุริยเดอ ทรีปาตีกล่าวว่า

ฝากอันนี้ไปหน่อยเถอะ จะทำสื่อทั้งทีตอนนี้ ทักซะการเป็นผู้ให้ของเด็ก เริ่มให้ได้ตั้งแต่วัยนี้ 3-5 ปี ให้กับเพื่อนหน่อย ให้กับพ่อแม่ ให้กับเพื่อนมนุษย์ด้วยกันเอง ให้กับสัตว์เลี้ยง ให้กับธรรมชาติ ค็นสิ่งดีให้กับเขาหน่อย เพราะต้นทุนชีวิตที่หมอ Survey มา ทักซะการเป็นผู้ให้ของเด็กไทยในตอนนี้อันตราย อยู่ใน Red Zone...ใน Concept นี้ไว้ทุกครั้งที่เราทำ Take Home Message เด็กๆทั้งหลาย อย่าลืม วันนี้ปิดไฟให้เรียบร้อย สมมติวันนี้เรื่องไฟนะ วันนี้ไปปิดไฟให้เรียบร้อย นี่คือการทำให้เขารู้จักการให้กับโลกใบนี้แล้วเราก็คงพูดไปด้วยว่า ถ้าคุณทำอันนี้เท่ากับว่าคุณให้กับโลกแล้ว ให้เขาค้นคว้าว่าได้ให้แล้ว...เป็นการเอื้ออาทรสังคมที่เอื้ออาทรซึ่งกันและกัน

ขณะที่ผู้ผลิตสื่อ ลลดา พันสะ เองก็เห็นด้วยว่า รายการวิทยุควรมียุทธศาสตร์ในการส่งเสริมให้เด็กรู้จักการแบ่งปัน จึงได้สอดแทรกเนื้อหา ดังกล่าวในรายการวิทยุที่จัดอยู่ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับ ปาลิตา มีทรัพย์ ที่เห็นว่า เด็กควรได้รับการปลูกฝังให้เป็นคนดี โดยไม่เพียงรู้จักแบ่งปัน แต่ควรส่งเสริมให้มีความซื่อสัตย์ และรู้แพ้ รู้ชนะด้วย ซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคม

เช่นเดียวกับผู้ปกครอง รุณี มุสตาปา ที่เห็นว่า รายการวิทยุควรส่งเสริมให้เด็กรู้จักการให้ ควบคู่ไปกับคุณธรรมในด้านอื่น ๆ ดังนี้

เนื้อหาอาจสอดแทรกเรื่องการสอนเด็กวิธีแบ่งปัน เรื่องการให้ไม่วิวยาย เรื่องจริยธรรมก็คงเป็นเด็กดี ไม่โกหก เป็นเรื่องสำคัญ เด็กหลายคนชอบอยู่โรงเรียนอีกแบบหนึ่ง กลับมาที่บ้านอีกแบบหนึ่ง มาสร้างเรื่องเอง การพูดให้มีทางเสียง เด็กกลังไม่ได้หรอก ต้องคอยตะล่อมๆ ไป การเคารพผู้ใหญ่ การรู้จักไหว้ ความเป็นไทย บางทีบางเรื่องไม่จำเป็นต้องหัวสมัยใหม่ก็ได้ ไม่รู้ต่อไปสมัยลูกนี้ในอนาคต การมีเรื่องอยู่ก่อนแต่งเป็นอย่างไร แต่อยากให้ ลูกเขาหัวโบราณเรื่องอย่างนี้ สอนความเป็นไทย สอนอะไรก็ได้ที่คนในอดีตเขาทำกัน แล้วคนสมัยนี้เริ่มจะหายแล้ว

นันทวัน โพธิ์จันทร์ กล่าวในทำนองเดียวกันว่าควรส่งเสริมเรื่องการแบ่งปัน และอาจนำเสนอให้เห็นความสำคัญของพุทธศาสนาและคุณธรรมในชีวิตประจำวัน เช่น ความซื่อสัตย์ ควบคู่ไปด้วย เช่นเดียวกับนิธิกาญจน์ รัตนสิทธิ์ อ.ศุภลียา น้อยงาม และปาลิตา มีทรัพย์ กล่าวว่าควรส่งเสริมธรรมะในรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย

ขณะที่ นพ.ณัฐวัฒน์ งามสมุทร แนะนำว่า รายการวิทยุควรสะท้อนให้เด็กเคารพสิทธิของผู้อื่น ควบคู่กับการปกป้องสิทธิของตนเอง

อันแรก เรื่องการเคารพกฎกติกา อันที่สองคือ เคารพสิทธิของผู้อื่น ผมว่าอันนี้สำคัญหลัก การรู้จักกติกาหรือรู้จักกติกา ไปโรงเรียนต้องทำอย่างนี้ ต้องเข้าแถวตอนนี่ จะต้องกินข้าวตอนนี่ จะต้องเข้าคิวเวลากินข้าว อันนี้เป็นกติกาของแต่ละสถานที่ สมมติไปเล่นตามสนามเด็กเล่น อาจจะต้องรู้ จะเล่นกระดานลื่นต้องเข้าคิว อันนี้กติกาของสังคม อันที่สองคือ เคารพสิทธิของผู้อื่น สมมติเขาเล่นกับเพื่อน ถ้าเล่นแรงก็ต้องเคารพสิทธิของผู้อื่น ไปแย่งของเล่นเพื่อนได้ไหม ไปเกะกะระราน ไปแกล้งคนอื่นได้ไหม...การป้องกันตัวเอง คือ เคารพคนอื่น แต่

เราก็ต้องป้องกันตัวนะ ถ้าคนอื่นเขามาระรานสิทธิ์เรา เราก็ต้องให้เขารู้จักขอบเขต เราก็มีขอบเขตของเรา อาจจะไปฟ้องครู อาจจะป้องกันตัวเองอย่างไร มีสิทธิ์ของเราได้

ส่วน ชาตินรงค์ วิสตุกุล เห็นว่า ควรปลูกฝังมารยาทที่ดีงามของไทยให้กับเด็กด้วย

ด้านอารมณ์

รายการวิทยุสามารถนำเสนอเนื้อหาเพื่อส่งเสริม "พัฒนาการทางอารมณ์" ให้กับเด็กปฐมวัยได้ โดย ลลดา พันสะ ได้ถ่ายทอดประสบการณ์การจัดทำรายการของตนเองไว้ ดังนี้

เรื่องของความโกรธ เรื่องของการควบคุมอารมณ์ตัวเอง ก็จะถามเขานาน้องๆ เคยโกรธเพื่อนไหม เขาก็จะบอกว่า เขาเคยโกรธ แล้วหนูโกรธอะไรเพื่อนล่ะ เด็กก็จะบอกว่า เพื่อนไม่เล่นด้วย เพราะว่าหนูไปกอดเพื่อนแรงเกินไป เราก็บอกสงสัยหนูรักเพื่อนมากเกินไป หนูกอดแรงๆ เพื่อนเจ็บ เขาก็บอก ใช่ เพื่อนเจ็บ ร้องไห้เลย แล้วถามเขาว่า แล้วหนูไปอ้อเพื่อนยังงี้ เขาบอก หนูก็ไปช่วยเพื่อนเก็บของ เด็กก็จะรู้ว่า เวลาเพื่อนรู้สึกไม่ดี เพื่อนงอน เพื่อนโกรธหรือเพื่อนเสียใจ เขาจะต้องทำอย่างไรกับเพื่อน คือ เขาจะรู้โดยทางอ้อมว่า แบบนี้แปลว่าเขารู้เท่าทันอารมณ์แล้ว คือเขารู้จักอารมณ์ตัวเอง และรู้อารมณ์ของคนอื่นด้วย

เช่นเดียวกับ นันทวัน โพธิ์จันทร์ ที่อยากให้ลูกชายทั้งสองมีพัฒนาการทางอารมณ์ที่ดี

ด้านสติปัญญา

ทั้งแพทย์ / ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย, ผู้ปกครอง และผู้ผลิตสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยส่วนใหญ่ต่างเห็นว่า รายการวิทยุมีศักยภาพที่เพียงพอในการส่งเสริมการเรียนรู้ด้านภาษา ศาสตร์ และคณิตศาสตร์ให้กับเด็ก โดยเนื้อหาการนำเสนอควรตั้งเป็นโจทย์สมมติที่สอดคล้องกับชีวิตประจำวัน ให้เด็กได้ฝึกคิด

มากกว่าที่จะสอนโดยให้ความรู้โดยตรงไปตรงมา ดังเช่นการสอนในโรงเรียน โดย นพ.ณัฐวัฒน์ งามสมุทร นันทวัน โพธิ์จันทร์ ชมพูนุช พุตระกูล และ อ.ศุภลยา น้อยงาม เห็นไปในทางเดียวกันว่า

ภาษา สมมติเป็น 2 คนพูดกัน ต้องพูดจาให้เพราะ มีครบ มีคะ อะไรอย่างนี้ เขาก็จะรู้ว่า เวลาพูดต้องพูดเพราะๆ เป็นการซึมซับ...ภาษาในวัยนี้คือ การเล่าเรื่อง ถ้าฟังนิทานบ่อยๆ เขาจะเล่าเรื่องให้เราฟังได้ คณิตศาสตร์ เราก็สอดแทรกได้ เช่น มีของอันหนึ่ง และมีอีกอันหนึ่งได้ การให้เห็นรูปธรรม สมมติวันนี้หนูเก็บเงินได้บาทหนึ่ง พรุ่งนี้หนูได้อีกบาท ก็รวมกันเป็น 2 บาท ก็เป็นเหมือนคณิตศาสตร์ที่ใช้ในชีวิตประจำวัน...สมมติ ANT มด ท่อง A-N-T มด จบ อาจจะเกี่ยวกับเรื่องนั้นนิดหน่อย อาจจะท่องเพลง A B C อาจจะเพลงศัพท์ A ANT มด แต่จะต้องแบบเป็นสื่อที่ไม่ใช่แบบต้องมานั่งสอนวิชาการ เป็นสื่อแบบทางอ้อม ให้เขาซึมซับมากกว่า ท่องศัพท์ A-Z

ขณะที่รุสนี มุสตาปา เสนอว่า รายการวิทยุควรส่งเสริมให้เด็กรักการอ่านด้วย เช่นเดียวกัน ลลดา พันสะ ที่กล่าวว่า ได้นำเสนอเนื้อหาในลักษณะที่ส่งเสริมทักษะการใช้ภาษาไทยในรายการวิทยุของตน ซึ่งสามารถส่งเสริมพัฒนาการของเด็กได้เป็นอย่างดี

อย่างไรก็ตาม นพ.สุริยเดส ทรีปาตี และสาธิต บุญยิ่งสถิตย์ เสนอแนะว่า รายการวิทยุไม่ควรมุ่งเน้นการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นวิชาการมากนัก แต่ควรตอบคำถาม "ทำไม" เพื่อให้เด็กตั้งข้อสงสัยถึงสิ่งต่าง ๆ รอบตัว นอกจากนี้ รายการวิทยุยังควรส่งเสริมให้เด็กมีจินตนาการ ความคิดสร้างสรรค์ และการเตรียมความพร้อมก่อนเข้าโรงเรียน

เนื้อหาถ้าเป็นปฐมวัยมันก็จะความเป็น Creativity ชักนิดหนึ่งและความเป็น Creativity

ผนวกกับ Imagination คือแห่งจินตนาการไปด้วย แล้วต้องอาจจะตอบโจทย์ทำไมๆ เพราะเด็กวัยนี้ จะอยู่ในวัยช่างซักช่างถาม อยากรู้ อยากเห็น... เด็ก 3-5 ควรได้รับรู้เรื่องสิ่งแวดล้อมรอบตัวเขา เอา ตั้งแต่ที่ใกล้ชิดตัวเขาที่สุดก็คือ เรื่องราวเกี่ยวข้องกับครอบครัว เอาทำไมไม่มีป่า ทำไมไม่มีน้ำ ทำไมไม่มีอาพ่เป็นใคร แม่เป็นอย่างไร บุคลิกภาพของพ่อเป็นแบบไหน อะไรต่างๆ เหล่านี้คือ เรื่องของใกล้ตัวเขาที่สุดเลย แม้แต่เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวของเขาเองก็คือ ถ้าเอาใกล้ที่สุด ก็คือเรื่องราวเกี่ยวข้องกับตัวเขา ทำไมไม่มีผม ทำไมผมต้องยาว ทำไมไม่มีเล็บเล็บเป็นอย่างไร ฟันเป็นอย่างไร อันนี้คือ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเอง พอล้อมรอบออกไปก็เรื่องราวเกี่ยวกับครอบครัว ออกนอกไปอีกทีก็เกี่ยวกับเรื่องสิ่งแวดล้อม ซึ่งสิ่งแวดล้อมในนั้น ก็มีเรื่องของสิ่งที่เคลื่อนไหวได้กับเคลื่อนไหวไม่ได้

ด้านร่างกาย

รายการวิทยุสามารถส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกายให้กับเด็กได้ ดังเช่นที่ สุภาวดี อินทรวงษ์ กล่าวไว้ว่า

เด็กในเมืองจะขาดการใช้กล้ามเนื้อมัดเล็ก มัดใหญ่ ควรจะส่งเสริมให้ออกกำลังกาย กระโดดโลดเต้นเพราะเด็กในเมืองจะเก่งเรื่องคอมพิวเตอร์ โน่นนี่นั่น แต่ว่าจะไม่ค่อยมีทักษะแบบ Outdoor

สำหรับเนื้อหาที่ ไม่ควร ให้มีในรายการเด็กปฐมวัยเลย ได้แก่ เนื้อหาที่แสดงออกถึงความก้าวร้าวรุนแรง ดังเช่นที่ นพ.ณัฐวัฒน์ งามสมุทร และ สาธิต บุญยั้งสิทธิ์ กล่าวไว้ ดังนี้

สื่อที่เด็กเห็นความรุนแรง มันมีผล ถ้าดูซ้ำๆ ไปเรื่อยๆ มันก็เข้าไปอยู่ในตัวเด็ก ซึมซับไปเหมือนกัน...ตัวอย่างไหนที่ไม่ดี ต้องไม่ทำให้เห็นเด่นชัดนัก ให้เห็นตัวอย่างที่ดีเยอะๆ เพราะว่าเขาอาจจะแยกแยะไม่ออก....อาจจะไม่ต้องมีตัวอย่าง

ที่ไม่ดีก็ได้ มีแต่ตัวอย่างที่ดีอย่างเดียว แล้วก็ให้รู้ว่าทำแบบนี้ ทุกคนจะชื่นชมยินดี หนูไม่แกล้งเพื่อน ทุกคนก็จะยินดี ไม่มีใครเจ็บตัว ให้เขารู้ว่ามันโอเคสำหรับการที่ทำตัวแบบนี้

ขณะที่ นันทวัน โพธิ์จันทร์ เสนอว่า รายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัยไม่ควรนำเสนอการใช้คำพูดที่ผิดเพี้ยนไปจากปกติ “เนื้อหาที่ไม่เหมาะสมกับเด็กคือ คำหยาบคาย คำแรงๆ คำแปลกๆ ที่พอพูดมาทำให้เด็กตั้งคำถามว่ามันคืออะไร”

ส่วนปาลิตา มีทรัพย์ เห็นว่า รายการวิทยุไม่ควรนำเสนอความผิดปกติทางเพศ แม้จะเป็นไปเพื่อความขบขันก็ตาม เนื่องจากเด็กในวัยนี้ยังไม่สามารถแยกแยะในเรื่องดังกล่าวได้

เท่าที่เคยเจอ มีคนเล่านิทานที่ทำให้เสียผู้ชาย คล้ายๆ เป็นประเภทที่ 2 ตัวละครหลักควรจะชัดเจนในบุคลิกของแต่ละตัว เขาเป็นผู้ชายก็ควรจะเป็นผู้ชาย เขาเป็นผู้หญิงก็ควรจะเป็นผู้หญิง เพราะว่าเหมือนถ้าเป็นอย่างอื่น ถ้าเป็นวัยโตๆ บางทีเราก็รู้ว่าอยากจะให้ซ้ำๆ เพราะว่าพวกเพศที่ 3 จะเป็นอะไรที่ซ้ำๆ เวลาดูละคร ก็จะเห็นแล้วซ้ำๆ แต่ในนิทานไม่อยากจะให้มีรูปแบบนี้เข้ามาเลย

• รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัย

ทั้งนายแพทย์ / ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย, ผู้ปกครอง และผู้ผลิตสื่อ ต่างเห็นว่า รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย ควรเป็น “นิทาน” ที่สอดแทรกคุณธรรม คติสอนใจ และแนวทางที่ดีในการปฏิบัติตน ดังเช่น อ.นิภาพร สุกุลขอดแก้ว และ ลลดา พันสะ กล่าวไว้ ดังนี้

น่าจะเป็นเรื่องนิทาน นิทานนี้เราอาจสอดแทรกคุณธรรมและจริยธรรมเข้าได้เป็นคุณธรรมและจริยธรรมเป็นสิ่งที่เด็กเข้าใจได้ อย่างเช่น การแบ่งปัน อาจเป็นนิทานสั้นๆ สามารถบอกให้เด็กได้

รู้ว่านิทานเนื้อหาตัวนี้สอนเรื่องอะไรกับเด็กๆ

นพ.สุริยเดส ทรีปาตี กล่าวว่า การนำเสนอนิทานสำหรับเด็ก ควรมีเนื้อหาที่สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตประจำวัน นอกจากนี้ การถ่ายทอดความรู้สึกต่าง ๆ ควรนำเสนอให้เห็นเป็นรูปธรรม เด็กจึงจะสามารถเข้าใจได้

ต้องออกมาเป็น Story คุณจะมาพูดลอยๆ อย่างนั้นไม่ได้แล้ว มันต้องมี Story อะไรสักอย่างหนึ่ง เล่าเหมือนนิทานอีสป อะไรประมาณอย่างนั้น เด็กจะฟังนิทานอีสปแบบนั้น เด็กจะฟังแล้วแปลงนิทานอีสปให้เข้าไปในลักษณะชีวิตจริง... ส่วนลูกเล่นก็เป็นเรื่อง Entertainment

ผู้ใหญ่ชอบบอกว่า เด็กดีๆ แต่พอว่าเด็กดี ต้องมีหน้าที่ 10 อย่างด้วยกัน อะไรทั้งหลายเนี่ย เขาไม่เข้าใจ นับถือศาสนา แล้วนึกถึง เด็ก 3-5 ปี นับถือ นับอย่างไร ถืออย่างไร แค่นี้ก็งงแล้วนะ แค่ว่าสิถึงแล้วนะ นับถือนี้มัน คือหม่อว่าบางที 3-5 ปี บางทีเขาก็ยังไม่เข้าใจแม้กระทั่งตัวอักษรภาษาไทยบางตัวด้วยซ้ำไป นับถือ ต้องถือไว้เปล่า อะไรอย่างนี้ เหมือนมีเด็กบางคนถามหม่อว่า กินข้าว กินอาหาร 5 หมูเป็นอย่างไร 5 หมูมันต้องเดินไป 5 หมูบ้านหรือ 5 หมูไม่เข้าใจ 5 หมู หมูอะไรของมัน แล้วหมู ทำไมมันต้อง 5 ทำไมมันไม่มี 6 ทำไมมันไม่มี 7 ทำไมมันมี 5 เซ็นส์บางทีของหม่อ มันจะบอกง่ายๆ ก็กินง่าย ๆ ก็กินข้าว กินกับข้าว แล้วก็ ต้องกินผักผลไม้ นั่นแหละ 5 หมู มันคงไม่มีใครกินข้าวอย่างเดียวใช้ไหม มันจะต้องมีกินกับข้าวกับข้าว แล้วก็ผักผลไม้ เครื่องดื่มที่ดีที่สุดน้ำกับนมก็จบแล้ว นี่ 5 หมูลักษณะอย่างนี้แต่เราจะไม่พูด 5 หมูออกไปนะ...มันนามธรรมเกินไป เด็กมันไปไม่ถึงตรงนั้น

ขณะที่ สาธิต บุญยิ่งสถิตย์ และรุสนิ มุสตาปา เสนอว่า นิทานควรมีตัวละครเด่นๆ 1 ตัวที่เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กได้ปฏิบัติตาม

ส่วนลลดา พันสะ กล่าวว่า การแนะนำให้เด็กปฏิบัติตนในทางที่ถูกต้อง ผู้ดำเนินรายการเอง อาจแสดงให้เห็นว่า ตัวเองเป็นแบบอย่างที่ดีด้วย

ด้าน อ.คัทลียา น้อยงาม อ.รัชณี เทพิกัน และนพ.ณัฐวัฒน์ งามสมุทร ให้คำแนะนำว่า ในช่วงท้ายของนิทาน ก่อนสรุปคติสอนใจ อาจลองถามให้เด็กได้คิดด้วยตนเองก่อน จากนั้นจึงค่อยเฉลยคำตอบ หรือควรมีการสรุปตอนท้ายของนิทาน โดยให้คำแนะนำแก่พ่อแม่ว่าควรทำอย่างไรต่อไป นอกจากนี้ ไม่เพียงแต่การสอดแทรกคติสอนใจในนิทานเท่านั้น ลลดา พันสะ ในฐานะผู้ผลิตสื่อกล่าวถึงรายการวิทยุของตนเองว่า มีการสอนภาษาไทยในนิทานอีกด้วย

ภาษาไทยในนิทาน คุณครูก็จะมาเล่า นิทานให้ฟังด้วย แล้วก็จะมีคำศัพท์ในนิทานเรื่องนั้น คำที่น่าสนใจประมาณ 3 คำ เด็กเล็กๆ เขาจำมากไม่ได้ เดี่ยวหนูลองออกเสียงตามคุณครูนะ สมมติคำว่า กระโดด ตัวอย่างว่า ม้าลายกระโดด กบ อ๊บบๆ กระโดดได้สูง ของคุณครูเขานะคะ ก็จะบอกว่ากระโดดมีลักษณะอาการอย่างไร หนูก็ลองคิดนะคะ เวลาที่หนูเห็นกบเขากะโดด ไหนหนูลองกระโดดสิ เขาก็จะเข้าใจ

ทั้งนี้ ส่วนใหญ่เสนอแนะว่า นิทานควรมีความยาวประมาณ 5 – 10 นาที หากมีความยาวมากกว่านั้น เด็กปฐมวัยซึ่งเป็นวัยที่สนใจสิ่งต่าง ๆ เพียงระยะเวลาสั้น ๆ ก็อาจเบนความสนใจไปทำอย่างอื่นแทน

นอกเหนือจากนิทานแล้ว การเผยแพร่ “เพลง” ก็เป็นอีกรูปแบบที่ควรนำเสนอในรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย ซึ่งช่วยให้เด็กสามารถจดจำความรู้ต่าง ๆ ได้เป็นอย่างดี ดังเช่น นิธิกาญจน์ รัตนสิทธิ์ และ ลลดา พันสะ กล่าวถึงการนำเสนอบทเพลงในรายการวิทยุของตน

ใช้ภาษาง่ายๆ เข้าใจง่ายๆ อย่างเพลงที่ออกมาเป็นเด็กๆ พอเราใส่สูตรคุณ เด็กๆ จะร้องได้และก็จำได้แม่น ถ้าเทียบกับเด็กสมัยก่อนให้ท่องสูตรคูณ ท่องกันเป็นเดือนกว่าจะได้แม่หนึ่ง แต่ว่าเด็กๆ เดียวนี้แค่เปิดเพลงให้ฟังไม่เท่าไร เขาสามารถจำได้เลย

บุญรัตน์ อภิชาติไตรสรณ์ เสนอว่า อาจมีการนำเสนอนิทานสลับกับเพลงประกอบ

นอกจากนี้ รายการวิทยุยังอาจเปิดโอกาสให้เด็กได้เข้า “มีส่วนร่วมในรายการ” ได้อีกด้วย ไม่ว่าจะเป็นการแสดงความคิดเห็น หรือร่วมเล่นเกมตอบคำถามต่าง ๆ โดยชมพูนุช พุทธะกุล และสาธิต บุญยิ่งสถิตย์ กล่าวว่า ในยุคปัจจุบัน ซึ่งเด็กกล้าแสดงออก จึงมีโอกาสเป็นไปได้สูงที่เด็กจะเข้ามีส่วนร่วมในรายการได้อย่างกว้างขวาง

เรื่องการโทรเข้าไปคุยกับดีเจในรายการก็โทรได้ ถ้าดีเจออกแนวเหมือนเป็นเพื่อนเด็ก คุยกับเด็ก เหมือนกับเป็นรายการของเขา ก็เป็นเพื่อนก็คิดว่าเด็กเขาก็โทรนะ โทรไปเล่นเกม ร่วมสนุก ให้เด็กมีส่วนร่วม อาจจะเหมือนรายการวิทยุของผู้ใหญ่ทั่วๆ ไปที่แบบโทรมาคุยแบบเล่นเกมหรืออะไรอย่างนี้ เด็กคิด หมายถึงไม่ใช่ผู้ใหญ่คิดแต่จะเป็นคำถามที่เด็กคิดเองได้ แล้วเขาก็คิดตอบเองได้ เขาอยากโทรเขาอยากตอบ เขาอยากตอบได้อะไรทำนองนี้ หรือว่าให้ส่ง SMS ไปร่วมอะไร บางทีเขาไม่ได้โทรไป แต่เขาส่ง SMS ไป เขาก็จะรู้สึกว่าเขาได้ส่งแล้ว อาจจะมี Feedback กลับมาจากรายการหรือเปล่าก็ได้

อย่างไรก็ตาม นพ.สุริยเดอ ทรีปาตี มีความเห็นตรงกันข้าม โดยกล่าวว่า รายการวิทยุไม่ควรเน้นการแสดงและแข่งขันมากจนเกินไป เนื่องจากอาจกลายเป็นการเพิ่มแรงกดดันให้กับเด็ก

การประกวดมาแข่งกันร้องเพลง ทำอะไรอย่างนี้ คือ สังคมของการแข่งขันมันเยอะเหลือเกิน หมอกก็รู้ว่ามันเผลอไปหรือเปล่า เด็กก็จะมีความรู้สึกทุกอย่างมันต้องลงเลยด้วยการแข่งขันกันไปหมดเลยนะ พ่อแม่ก็จะบ้ำจี้ตามกระแสที่ออกมาในลักษณะนี้ สื่อของครอบครัวอีกอันหนึ่ง คือ อย่าสร้างแรงกดดัน จะสร้างแรงบันดาลใจก็สร้างไปเถอะ แต่อย่าสร้างแรงกดดันได้ไหม แต่ถ้าสมมติว่าผู้ใหญ่ไปถามเด็กแบบใสๆ เอออย่างนี้น่าเข้าทำอย่างนี้พ่อไหว Shot สั้นๆ เขาอาจจะกลายเป็นประเด็นของวันนี้ แต่ผู้ใหญ่เป็นคนจัดการในที่สถานี่อยู่ แล้วใช้ลูกเล่นของผู้ใหญ่ต่างๆ เหล่านี้ให้ตอบรับกับวัยเขาให้ได้ แต่จะไปฟังความคิดเห็นเขามาบ้าง อะไรมาบ้าง แล้วออกอากาศไม่มีปัญหาหรือ

สำหรับ นิธิกาญจน์ รัตนสิทธิ์ และปาลิตา มีทรัพย์ กล่าวยืนยันว่า เด็กที่เข้ามีส่วนร่วมในรายการวิทยุของตน มีพัฒนาการด้านการสื่อสาร โดยเฉพาะด้านการพูดที่ดีขึ้น ส่วนสุภาวดี อินทรวงษ์ เสนอว่า รูปแบบรายการอาจกำหนดประเด็นหลัก (Theme) เพื่อนำเสนอเรื่องใดเรื่องหนึ่งให้เชื่อมโยงกันตลอดทั้งรายการ

มันก็จะเป็นธีมไ้ ธีมวันนี้พูดเรื่องสุขภาพอนามัยช่องปากนะ มีเพลง มีนิทานต่อเนื่องกันไป เรื่องไม่กินลูกอม นิทานเยอะเดี๋ยวนี้ นิทานไทยก็เยอะ สมมติช่วงวันสำคัญทางศาสนา ก็เอานิทานเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาก็ได้ ก็มีนิทานให้เลือกนิทานไทยดีๆ เยอะ

ช่วงท้ายรายการ ผู้ปกครองเกือบทั้งหมดเสนอให้มีการจัดสรรเวลาประมาณ 5 – 10 นาที เป็นช่วงเวลาให้พ่อแม่ได้ปรึกษาผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับลูก

● ข้อเสนอแนะสำหรับการจัดทำรายการวิทยุของเด็กปฐมวัย

ทั้งแพทย์ / ครูอาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็กปฐมวัย, ผู้ปกครอง และผู้ผลิตสื่อสำหรับเด็กปฐมวัยต่างให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของนักรายการว่ามีส่วนสำคัญต่อคุณภาพรายการ โดยเห็นว่าควรมี “ความรู้ด้านพัฒนาการ / จิตวิทยาเด็ก” ดังเช่น นพ.สุริยเดส ทรีปาตี กล่าวไว้ว่า

การเป็น Entertainer ของเขาจะต้องแฝงไปด้วยองค์ความรู้ของเขาเองที่เขาควรจะต้องรู้ว่าเด็กในวัยนี้มันควรจะรู้และไม่รู้อะไร มีสิ่งไหนบ้างใหม่ที่เราควรหลีกเลี่ยง ยกตัวอย่างเช่น การเปรียบเทียบเด็กกับเด็กกันเอง การไม่ชื่นชมเด็ก การไม่ให้กำลังใจกับเด็ก อันนี้ก็จะทำให้เกิดความท้อแท้ เพราะฉะนั้นเขาน่าจะได้รับการเรียนรู้จิตวิทยาเด็กพวกนี้ พัฒนาการเด็กในเบื้องต้น ไม่ต้องลึกหรอก แต่รู้เบื้องต้นว่าเด็กวัยนี้เขาคิดอะไรอย่างไร เขาอยากได้อะไร สิ่งนี้ต้องอยู่ในคุณสมบัติ ดีเจที่จะทำรายการเกี่ยวข้องกับเด็ก มีหัวใจรักเด็ก มีองค์ความรู้ขั้นพื้นฐาน ในทางด้านจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก

ในฐานะผู้มีประสบการณ์ด้านการจัดรายการวิทยุเด็ก นิธิกาญจน์ รัตนสิทธิ์ เห็นด้วยว่านักรายการควรมีความรู้ด้านพัฒนาการเด็ก

เข้าใจธรรมชาติของเด็ก เพราะว่าการจัดรายการกับเด็กบางทีมันจะมีช่วง dead air ซึ่งนักรายการทั่วไปจะไม่ยอมเลยให้รายการมัน dead air ช่องว่างไม่ได้ แต่การจัดรายการสำหรับเด็กบางทีเราต้องรอให้เด็กเขาคิด บางทีเขาอาจจะขำนิดหนึ่ง แต่คนจัดทั่วไป อ้าว หนูพูดซิลูก อันนี้ก็เหมือนคล้ายๆ ไปคาดคั้นเด็ก แต่ถ้าเกิดว่าเราเปลี่ยนให้เขาคิดบ้าง แล้วเราช่วยเขาบ้าง เอ็มมันน่าจะเป็นอย่างนี้ไหมนะ อะไรอย่างนี้ คือคนจัดก็เป็นคนสำคัญ ซึ่งจริงๆ ที่เชื่อว่า คนที่จะมาจัดรายการ

เด็ก ไม่ได้จะจัดได้ทุกคน ถ้าจัดแล้วให้เกิดผล ต้องเข้าใจเด็ก

นักรายการควรมีจิตใจที่ “รักเด็ก” ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่เอื้อให้เอาใจใส่ต่อการจัดรายการเพื่อเด็กได้อย่างแท้จริง โดย ปาลิตา มีทรัพย์ และลลดา พันสะ กล่าวว่า

เริ่มต้นคือมีใจก่อนนะ ขอใจมาก่อน ถ้ามีใจมาในเรื่องของการทำรายการเด็กก็อาจจะได้ดี อันที่สอง ก็คือ เข้าใจเขา ต้องอยู่กับเขา ต้องมีคนใกล้ชิดตัวเป็นเด็กหรือว่ารู้สึกว่าเขาเองมีความเป็นเด็กอยู่ในตัว ถ้าเราไม่มีความเป็นเด็กอยู่ในตัว บางทีเราพูดออกมา คำพูดของเราก็จะแข็งๆ ดูใดๆ หนอย แต่ถ้าเรามีความเป็นเด็กอยู่ในตัว คำพูดหรือลักษณะการพูดที่มันคล้ายกัน แต่มันสามารถสื่อออกมา เด็กจะอยากฟังมากกว่า

ขณะเดียวกันนักรายการ ควร “มีทักษะการสื่อสารที่ดี” สามารถสื่อสารให้เด็กเข้าใจได้ง่าย เป็นรูปธรรม มีน้ำเสียงที่ชัดเจนชัดคำ สามารถดึงดูดความสนใจ ให้ความรู้สึกเป็นมิตร และสร้างความสนุกสนานได้ตลอดทั้งรายการ ดังเช่นที่ รุสนี มุสตาปา กล่าวว่า

ดีเจต้องคุยเหมือนเวลาเรารู้อยู่กับเด็ก ต้องคุยเหมือนเด็ก ต้องปรับตัวเข้าหาเขา...ต้องพูดอะไรที่เป็นรูปธรรม ต้องเข้าใจเด็ก เสียงที่แบบเข้ากับเด็กได้ แล้วต้องมีความรู้จิตวิทยาเด็ก เช่น วิธีการดึงดูดเขา ต้องเป็นคำพูดง่ายๆ แล้วแต่วัยเด็กด้วย อย่างนิทานเขามีลูกเล่นเยอะมาก เสียง ตุ่ม ต๋ามๆ

นอกจากนี้ ยังมีข้อเสนอถึงแนวทางการส่งเสริมให้รายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัยมีคุณภาพ คือ การจัด “ฝึกอบรม” ให้กับผู้ผลิตรายการ ดังเช่น อ.ศุภลียา น้อยงาม กล่าวว่า

การฝึกอบรมจำเป็น เพราะว่าพูดเลยนะ ขนาดครูจบมา สายตรง จบครูโดยตรงยังต้องฝึกอบรมตลอด ทั้งเสาร์-อาทิตย์ นี่ก็อบรม เพิ่งเลิก 4

โม่งครั้งนี้เองเดี๋ยวนี้มันมีเทคนิคใหม่ๆ ต้องไปอบรมข้างนอกเกี่ยวกับการเล่านิทาน เกี่ยวกับการดูแลเกี่ยวกับการทำความสะอาด คือให้คุณหมอแนะนำเทคนิคว่าควรดูแลเด็กอย่างนี้ แนะนำเขา

ขณะที่กิตติมา สุวรรณ และลลดา พันสะ กล่าวว่า ควร “มีผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการ / จิตวิทยาเด็ก เป็นที่ปรึกษา” ให้กับรายการด้วย

น่าจะมีนักจิตวิทยาให้คำปรึกษารายการเดี๋ยวนี้ไม่ใช่แค่นักจิตวิทยา มีคนที่ดูเรื่องพัฒนาการเด็กด้วยตอนนี้เป็นหมอที่จบทางด้านพัฒนาการเด็ก มองว่านักจิตวิทยาไม่สำคัญเท่าหมอพัฒนาการเด็ก คือเฉพาะทางไปเลย มันมีจิตวิทยาเด็กกับพัฒนาการเด็ก

ขณะที่ อ.ศัทธียา น้อยงาม เสนอว่า ควรจัดเป็นทีมที่ปรึกษา ซึ่งประกอบด้วยแพทย์ นักจิตวิทยา และครูอาจารย์ที่สอนเด็กระดับปฐมวัย

ขณะที่ นพ.สุริยเดส ทรีปาตี เห็นว่า การจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการ / จิตวิทยาเด็กเป็นที่ปรึกษารายการ แม้จะเป็นเรื่องดี แต่ก็ไม่ควรออกเป็นกฎเกณฑ์บังคับให้ทุกรายการต้องมี ควรขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละรายการมากกว่า

สรุปและอภิปรายผลการวิจัย

จากทฤษฎีการเรียนรู้ทางสังคม (Social Learning Theory) Bandura (1977, cited in Dainton & Zelley, 2005, p.3) กล่าวว่า มนุษย์เราเรียนรู้จากต้นแบบ ทั้งในเรื่องความสัมพันธ์ บรรทัดฐานทางสังคม และพฤติกรรมพึงประสงค์ ด้วยการสังเกตจากการกระทำของบุคคลอื่น แล้วนำมาเป็นแนวทางสำหรับการกระทำของตนเองในเวลาต่อมา “เราเรียนรู้พฤติกรรมต่างๆ โดยการสังเกตผ่านตัวอย่าง จากการสังเกตคนอื่น ทำให้เราเกิดความคิดว่าจะแสดงพฤติกรรมใหม่ๆ อย่างไร และในโอกาสอื่นๆ ต่อมา เราก็ใช้ข้อมูลที่ได้เรียนรู้

พวกนี้มาเป็นไกด์ในการแสดงพฤติกรรม” (Bandura, 2004 อ้างถึงใน อุษา บิ๊กกินส์, 2556, น.57) ทั้งนี้ จากการสังเกตพฤติกรรม อาจก่อให้เกิดการเลียนแบบภายนอก (Imitation) เช่น การเลียนแบบท่าทาง และการแต่งกาย จนไปถึงการเลียนแบบในระดับจิตใจ (Identification) ที่ต้องการให้ตนเองเป็นเหมือนกับต้นแบบ (กาญจนา แก้วเทพ, นันทกา สุธรรมประเสริฐ และเอกธิดา เสริมทอง, 2554, น.12)

สำหรับอิทธิพลของสื่อ ในปี 1986 Bandura (กาญจนา แก้วเทพ และคนอื่นๆ, 2554, น.13) ศึกษาพบว่า การรับชมเนื้อหาที่สื่อมวลชนนำเสนอซ้ำๆ บ่อยครั้ง ส่งผลต่อการเรียนรู้ของเด็กและเยาวชน ซึ่งการนำเสนอของสื่อมวลชนมีพลังอำนาจที่สามารถโน้มน้าวให้ผู้คนเกิดการเปลี่ยนแปลงได้ ทั้งในระดับความเข้าใจ (Understanding) ความคิด/อารมณ์ความรู้สึก (Attitude/Affection) หรือแม้กระทั่งการเปลี่ยนแปลงในระดับพฤติกรรม (Behavior/Performance) โดยยิ่งเปิดรับสื่อมากเท่าใด โอกาสที่จะได้รับผลกระทบจากสื่อก็ยิ่งมีมากขึ้น

สื่อวิทยุนี้มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะในช่วงปฐมวัย เนื่องจากเป็นสื่อเสียงที่ส่งผลต่อจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ ตลอดจนสามารถเข้าถึงผู้ฟังเป้าหมายได้โดยไม่มีข้อจำกัดในเรื่องสถานที่ อีกทั้งยังมีความยืดหยุ่นสูงโดยสามารถสอดแทรกเข้าไปในกิจกรรมต่างๆ ได้ เช่น ในระหว่างเดินทาง

ทั้งนี้ เมื่อสื่อมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ของเด็ก ผู้ผลิตรายการวิทยุจึงควรให้ความสำคัญกับเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอรายการซึ่งมีส่วนสำคัญต่อการหล่อหลอมความเข้าใจ ความคิด ความรู้สึก ตลอดจนพฤติกรรมของเด็ก จากการ

วิจัยในครั้งนี้ สามารถสรุปแนวทางการจัดทำรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย โดยผู้ผลิตรายการ ควรให้ความสำคัญกับพัฒนาการของเด็กในวัยนี้ ประกอบด้วย พัฒนาการทางร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนี้

เนื้อหารายการ

เนื้อหารายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย “จำเป็นอย่างไร” ที่จะต้องส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม โดยการนำเสนอที่มุ่งเน้นให้เด็กได้เรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นในสังคม ดังนี้

- การแบ่งปัน การให้ ความมีน้ำใจ และการช่วยเหลือผู้อื่น
- การมีวินัย การเคารพกติกาสังคม โดยเคารพสิทธิของผู้อื่น ควบคู่กับการปกป้องสิทธิของตนเอง
- ความซื่อสัตย์ โดยไม่โกหก และไม่ลักขโมย
- การรู้แพ้ รู้ชนะ รู้อภัย
- การรักษามารยาทไทย ทั้งการไหว้ และการกล่าวคำทักทาย

เนื้อหาที่ “ควร/อาจจะ” มีการนำเสนอในรายการเด็กปฐมวัย เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์ สติปัญญา และร่างกาย มีดังนี้

- การควบคุมตนเอง โดยเรียนรู้การอดทน และไม่ปล่อยให้เกิดอารมณ์ฉุนเฉียวจนเป็นนิสัย
- การใช้จินตนาการ และความคิดสร้างสรรค์
- การส่งเสริมความรู้รอบตัว และการตอบข้อสงสัย “ทำไม” ของเด็ก
- การส่งเสริมทักษะด้านภาษา และคณิตศาสตร์
- การส่งเสริมการอ่าน
- การส่งเสริมการเคลื่อนไหวทางกาย และ

กล้ามเนื้อ

- การให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ผู้ปกครองเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นกับเด็ก

ทั้งนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Harris (2004, p.215) ที่ระบุว่า การนำเสนอรายการสำหรับเด็ก ควรสอดแทรกเนื้อหาให้เด็กได้เรียนรู้เกี่ยวกับบทบาทและหน้าที่ตามที่สังคมคาดหวัง สะท้อนให้เห็นถึงคุณค่าของครอบครัว ความกลมเกลียว การปรับตัว และการสื่อสารที่เหมาะสมระหว่างกัน นอกจากนี้ ควรส่งเสริมการใช้จินตนาการซึ่งจะส่งผลดีต่อการเรียนรู้ของเด็ก รวมทั้งควรปลูกฝังให้เห็นความสำคัญกับเรื่องราวเกี่ยวกับสังคมรอบตัวด้วย

ขณะที่ Naigales and Mayeux (2001, p.151) เสนอว่า รายการสำหรับเด็กสามารถแสดงบทบาทเป็นครูสอนภาษาได้ด้วยการนำเสนอผ่านการสนทนาของบุคคล 2 คน / ฝ่าย เด็กจะได้เรียนรู้ไวยากรณ์ การใช้คำ (Lexical development) วลี ประโยค การออกเสียง การแบ่งวรรคตอน การสื่อความหมาย การสะสมคลังคำศัพท์ ตลอดจนการเรียนรู้การสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น จากบทสนทนา (Dialogue) เหล่านั้น ทั้งนี้ การเรียนรู้ทางอ้อม (Indirect) ในลักษณะดังกล่าว จะให้ผลดีมากกว่าการสอนการใช้ภาษาตรงๆ (Direct) โดยควรนำเสนอเนื้อหาทางการศึกษาผ่านความบันเทิง ซึ่งจะสามารถดึงดูดความสนใจได้ดีกว่า

ดังเช่นรายการ Dragon Tales ซึ่งเป็นรายการสำหรับเด็กวัย 2 – 6 ปี โดยมุ่งให้ความรู้เกี่ยวกับการเจริญเติบโตของร่างกาย การเข้าสังคม และการแสดงออกทางอารมณ์ พบว่า เด็กสามารถจัดการกับกิจวัตรประจำวันของตนเองได้ มีความคิดริเริ่มเมื่อเล่นร่วมกับเพื่อนๆ โดยอาจมีการประดิษฐ์สิ่งต่างๆ ขึ้นมา (Rust, 2001, cited in

Fisch, 2009, p.406)

เช่นเดียวกับรายการ Allegra' Window ซึ่งเป็นการแสดงหุ่นกระบอกเด็กผู้หญิง และ Gullah Gullah Island ซึ่งตัวแสดงเป็นครอบครัวผิวดำที่อาศัยอยู่บนเกาะ โดยทำการศึกษาเปรียบเทียบระหว่างเด็กก่อนวัยเรียนที่ได้ดูรายการติดต่อกัน 2 ปี กับเด็กที่ไม่ได้ดูรายการ ทั้งนี้ พบว่า เด็กที่ได้ดูรายการมีความคิดที่ยืดหยุ่นกว่า เช่น มองสิ่งต่างๆ จากหลายแง่มุม และช่างสงสัย นอกจากนี้ยังมีความสามารถในการแก้ไขปัญหาได้ดีกว่า เช่น พยายามแก้ไขปัญหาด้วยวิธีการที่แตกต่างออกไป มีสมาธิกับกิจกรรมต่างๆ และไม่ล้มเลิกหรือยอมแพ้ง่ายๆ ซึ่งทักษะต่างๆ เหล่านี้ เกิดขึ้นตั้งแต่เดือนแรกที่มีการรับชมรายการ และยังคงต่อเนื่องไปอีก 2 ปีหลังจากนั้น (Bryant, 1997, cited in Fisch, 2009, p.406)

เนื้อหารายการที่ “ต้องระมัดระวัง” ไม่ให้มีในรายการเด็กปฐมวัย มีดังนี้

- การสะท้อนความก้าวร้าวรุนแรง ทั้งด้านวาจาและการกระทำ
- การใช้คำพูดที่ผิดเพี้ยนไปจากปกติ
- ความผิดปกติทางเพศ ในเชิงขบขันที่มีต่อบุคคลเพศที่สาม

ทั้งนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Canton (2001, p.76) ที่พบว่า การปล่อยให้เด็กเปิดรับสื่อที่เน้นการต่อสู้ ภัยพิบัติต่าง ๆ หรือแม้แต่ภาพการแปลงร่างในนิทานแฟนตาซี (เช่น Hulk) จะส่งผลให้เด็กเกิดความหวาดกลัว เครียด และกังวลใจ โดยพบว่า มีผู้ปกครองร้อยละ 9 ที่ยอมรับว่า ลูกของตนมีอาการฝันร้ายอย่างน้อย 1 ครั้ง/สัปดาห์ เมื่อรับชมรายการลักษณะดังกล่าว

ขณะที่ Hogan (2001, p.431) แนะนำว่า พ่อแม่ซึ่งมีลูกก่อนวัยเรียน (Preschooler) ควรดูแลการเปิดรับสื่อของลูกอย่างใกล้ชิด เนื่องจาก

เด็กในวัยนี้จะมีความอ่อนไหวต่อข้อมูลที่รับรู้ และยังไม่อาจแยกแยะได้ระหว่างสิ่งสมมติที่เป็นแฟนตาซี กับสิ่งที่เป็นเรื่องจริง (Reality) ดังนั้น จึงพบเห็นได้บ่อยครั้งที่เด็กในวัย 2 – 3 ปี หลายคนยังพูดคุยกับโทรทัศน์ และทักทายตัวแสดงในรายการ ในการทำวิจัย พบว่าเด็กวัย 3 ปีเป็นจำนวนไม่น้อย คิดว่า หากพลิกโทรทัศน์กลับหัวกลับหาง ป๊อปปอร์นที่อยู่ในขาม (ขณะฉายในโทรทัศน์) จะต้องหกเรียราดกระจัดกระจายไปด้วย แม้แต่การรับชมรายการประเภท Sit-com (Situation Comedy) ซึ่งนิยมนำเสนอในลักษณะล้อเลียนด้วยเหตุการณ์หรือคำพูดที่เกินกว่าความเป็นจริง แต่เด็กจะคิดว่าเรื่องที่พูดคุยทั้งหมดเป็นเหตุการณ์จริง

ลักษณะเพลงก็มีผลต่ออุปนิสัยของเด็กเช่นกัน โดยเด็กที่ฟังเพลงจังหวะแรง ๆ เนื้อเพลงเกี่ยวข้องกับเรื่องเพศ ความรุนแรง และการเหยียดผิว จะมีแนวโน้มต่อต้านกฎระเบียบ และมีผลการเรียนตกต่ำ เมื่อเทียบกับเด็กที่รับฟังเพลงที่ฟังสบาย ๆ ทั้งนี้ มีงานวิจัยที่ทดลองให้เด็กเกรด 7 และ 10 ชมมิวสิควิดีโอซึ่งมีเนื้อหาเรื่องเพศ ความรุนแรง และการต่อต้านสังคม เป็นเวลา 30 นาที พบว่า เด็กจะยอมรับการใช้ความรุนแรงมากขึ้น ทั้งนี้ นอกเหนือจากการกลั่นกรองรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็กแล้ว พ่อแม่ยังควรสอนให้ลูกมีความคิดเชิงวิพากษ์ (Critical TV Reviewer) ต่อรายการที่นำเสนอเนื้อหาที่มีความรุนแรงด้วย การแสดงบทบาทเชิงรุก (Active Role) ในฐานะของผู้บริโภคที่ไม่อดทนหุนหันุนใจที่สนับสนุนรายการที่มีความรุนแรง ก็จะเป็นพลังที่ช่วยกดดันให้รายการที่ไม่มีความเหมาะสมเหล่านี้ลดปริมาณลงได้ (Strasburger and Wilson, 2002, pp.141 - 142)

รูปแบบรายการ

สำหรับรูปแบบรายการ ควรมีการนำเสนอให้เกิดความหลากหลาย (Variety) ซึ่งประกอบด้วย

- นิทาน ความยาวประมาณ 5 – 10 นาที / เรื่อง โดยมีรายละเอียดในนิทาน ดังนี้ มีการสอดแทรกคุณธรรม คติสอนใจ เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิต มีตัวละครเอก ที่เป็นตัวชูโรง เพื่อจูงใจให้เด็กติดตาม รู้สึกผูกพัน และเป็นแบบอย่างให้ปฏิบัติตาม ช่วงท้ายของนิทาน ควรมีการสรุปคติสอนใจ หรืออาจเชิญชวนให้เด็กใช้ความคิดของตนเองถึงคุณธรรมที่ได้รับในนิทานก่อนที่จะเฉลย
 - เพลง ซึ่งอาจมีเนื้อร้อง หรือเพลงบรรเลง โดยอาจสอดแทรกความรู้ ทักษะภาษา คณิตศาสตร์ หรือการให้คติสอนใจไว้ในเนื้อเพลง
 - เปิดโอกาสให้เด็กมีส่วนร่วมแสดงความคิดเห็น หรือตอบคำถามในประเด็นง่าย ๆ ไม่ซับซ้อน
 - เกม และการร่วมสนุกต่าง ๆ
- ส่วนการนำเสนอรายการดังต่อไปนี้ อาจมี/ไม่มี ก็ได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละรายการ
- การแสดงความสามารถ เช่น การแข่งขันร้องเพลง
 - การให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ ประมาณ 5 – 10 นาที ในช่วงท้ายของรายการ
- ทั้งนี้ ข้อเสนอแนะถึงรูปแบบการจัดทำรายการที่เหมาะสมสำหรับเด็กปฐมวัยดังกล่าวข้างต้นสอดคล้องกับแนวทางการดำเนินรายการ Sesame Street ซึ่งเป็นรายการที่ออกแบบเนื้อหา

สำหรับเด็กวัยก่อนเข้าเรียน (Preschool) โดยนำเสนอด้วยตัวหุ่นเชิด (Puppets) ที่เน้นความสนุกสนานขบขัน และสิ่งที่กระตุ้นความสนใจของเด็ก ไม่ว่าจะเป็นภาพเคลื่อนไหว สี สัน และเสียงเพลง สอดแทรกด้วยสาระ เช่น การสอนให้เด็กเรียนรู้การนับเลขผ่านเสียงเพลง โดยตัวเลขสามารถเคลื่อนไหว กระโดดโลดเต้น เปลี่ยนสี และแม้กระทั่งพูดได้ ซึ่งพบว่า สี สัน ที่สวยงามช่วยดึงดูดความสนใจและสร้างการจดจำ (Recall / Recognition) ได้เป็นอย่างดี รูปแบบการนำเสนอรายการในลักษณะเดียวกันนี้ ยังสามารถนำมาใช้สอนเกี่ยวกับตัวอักษร (Alphabet) ได้เช่นกัน ซึ่งหัวใจสำคัญของรายการลักษณะดังกล่าวนี้ คือ ต้องดึงดูดความสนใจ ควบคู่กับการนำเสนอเนื้อหาที่ต้องการสอน ให้มีความชัดเจน (Clear) (Bickham, Wright & Huston, 2001, cited in Fisch, 2009, p.402 - 404)

ส่วนรายการ Barney and Friends ซึ่งมีตัวละครเอกเป็นไดโนเสาร์สีม่วงชอบร้องเพลงด้วยน้ำเสียงแบบเด็กๆ จากการวิจัยของ Singers and Singers (1994, cited in Fisch, 2009, p.405) พบว่า เด็กวัย 3 – 4 ปีที่ได้มีโอกาสรับชมรายการดังกล่าวจำนวน 10 ตอน มีทักษะการนับเลข การแยกสี คำศัพท์ และความรู้อื่นๆ ได้ดีกว่าเด็กที่ไม่เคยรับชม

ขณะที่รายการ Blue's Clues ซึ่งผู้ดำเนินรายการมักสนับสนุนให้เด็กๆ ผู้ชมได้ช่วยแก้ปัญหาที่เจ้าบลู (สุนัขจอมขี้ขลาด) ขอบตั้งคำถามให้ขบคิด ผลปรากฏว่า การได้มีส่วนร่วมับรายการเช่นนี้ ส่งผลให้เด็กๆ มีสมาธิจดจ่อกับสิ่งหนึ่งสิ่งใดเป็นการเฉพาะได้ดีขึ้น (Specific Attention Skill) และเรียนรู้ที่จะนำวิธีการแก้ไขปัญหามาใช้ได้ดีกว่าเมื่อเทียบกับเด็กที่รับชมรายการในลักษณะที่ไม่เปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม เช่นเดียวกับงานวิจัย

ของ Anderson (cited in Strasburger & Wilson, 2002, p.130) ที่ศึกษากับกลุ่มตัวอย่างเด็กก่อนวัยเรียน พบว่า เมื่อได้รับชมรายการดังกล่าวต่อเนื่องเป็นเวลา 2 ปีติดต่อกัน เด็กเหล่านี้มีทักษะการจับคู่ การเข้าใจเหตุผล และสามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ได้ดีกว่าเด็กที่ไม่เคยดู

การวิจัยในครั้งนี้ ยังพบข้อเสนอแนะอื่นๆ สำหรับการจัดทำรายการวิทยุของเด็กปฐมวัย ดังนี้ คุณลักษณะที่สำคัญสำหรับนักจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัย ได้แก่

- เป็นผู้มีความรู้ด้านพัฒนาการ / จิตวิทยาเด็ก หรือ มีประสบการณ์ใกล้ชิดกับเด็กปฐมวัย
- เป็นผู้มีความรักเด็ก และสามารถเข้ากับเด็กได้เป็นอย่างดี
- เป็นผู้มีความรู้ทักษะการสื่อสารที่ดี สามารถสื่อสารให้เด็กเข้าใจได้ง่าย และเป็นรูปธรรมชัดเจน
- เป็นผู้มีความสนใจที่ซื่อสัตย์ซื่อคำ สามารถดึงดูดความสนใจ ให้ความรู้สึกเป็นมิตร และสร้างความสนุกสนานได้ตลอดทั้งรายการ

นอกจากนี้ การจัดทำรายการวิทยุสำหรับเด็กปฐมวัยได้อย่างมีคุณภาพ ควรมีการดำเนินงานดังนี้

- การจัดฝึกอบรมเพื่อส่งเสริมความรู้ด้านจิตวิทยา / พัฒนาการเด็ก ให้กับผู้ผลิตรายการ
- การจัดให้มีที่ปรึกษารายการ ซึ่งอาจเป็นแพทย์ นักจิตวิทยา ครูอาจารย์ หรือผู้เชี่ยวชาญด้านพัฒนาการเด็ก เพื่อคอยให้คำแนะนำเกี่ยวกับการนำเสนอเนื้อหา และรูปแบบรายการที่เหมาะสม สอดคล้องกับพัฒนาการของเด็กปฐมวัย

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในครั้งต่อไป

- ควรศึกษาแนวทางการพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบรายการสำหรับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นเด็กในช่วงวัยอื่นๆ อาทิ เด็กวัยเรียนอายุ 6 – 12 ปี วัยรุ่นตอนต้นอายุ 13 – 15 ปี และวัยรุ่นตอนปลายอายุ 16 ปีขึ้นไป เป็นต้น
- ควรศึกษาถึงแนวทางการพัฒนาเนื้อหาและรูปแบบการนำเสนอสำหรับสื่ออื่นๆ อาทิ สื่อโทรทัศน์ระบบดิจิตอล สื่อออนไลน์ และสื่อสิ่งพิมพ์ เป็นต้น

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ, นันทกา สุธรรมประเสริฐ และเอกธิตา เสริมทอง. (2554). *ผู้คนที่หลากหลายในการสื่อสาร : เด็ก สตรี และผู้สูงอายุ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- ประกาศ สำนักงาน กสทช. เรื่องผลการเลือกหมายเลขลำดับการให้บริการโทรทัศน์ในระบบดิจิทัลประเภทบริการธุรกิจระดับชาติ. สืบค้นเมื่อ 25 มีนาคม 2557, จาก <http://www.nbtc.go.th/>
- มติคณะรัฐมนตรี เรื่อง แนวทางและมาตรการการใช้สื่อของรัฐเพื่อการศึกษาและการเรียนรู้ของเด็กเยาวชนและครอบครัว. สืบค้นเมื่อ 15 มีนาคม 2557, จาก <http://www.eppo.go.th/>
- เสาวณีย์ ฉัตรแก้ว และคณะ. (2550). *การสำรวจโครงการพัฒนารายการวิทยุเพื่อเด็ก เยาวชน และครอบครัว*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- อุษา ปักกิ้นส์. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมเมาแล้วขับและการเปิดรับสื่อของผู้ขับขีรถจักรยานยนต์ในเขตกรุงเทพมหานคร. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 27 (82)
- Bickham, David., Wright, John. & Huston, Aletha. (2001). Attention, Comprehension, and Educational Influences of Television, in *Handbook of Children and the Media*, Singer Dorothy & Singer Jerome. CA: Sage Publications.
- Canton, Joanne. (2001). The Media and Children's Fears, Anxieties, and Perceptions of Danger. In *Handbook of Children and the Media*, Singer, Dorothy and Singer, Jerome. CA: Sage Publications.
- Dainton, Marianne & Zelley, Elaine D. (2005). *Applying Communication Theory for Professional Life: A Practical Introduction*. USA: Sage Publications.
- Fisch, Shalom M. (2009). Educational Television and Interactive Media for Children: Effects on Academic Knowledge, Skills, and Attitudes. In *Media Effects: Advances in Theory and Research*, Bryant, Jennings & Oliver, Mary Beth. UK: Routledge.
- Harris, Richard Jackson. (2004). *A Cognitive Psychology of Mass Communication*. USA : LEA's communication series.
- Hogan, Margorie J.. (2001). Parents and Others Adults. In *Handbook of Children and the Media*, Singer, Dorothy and Singer, Jerome. CA: Sage Publications.
- Naigales, Letitia R. & Mayeux, Lara. (2001). Television as Incidental Language Teacher. In *Handbook of Children and the Media*, Singer, Dorothy and Singer, Jerome. CA: Sage Publications.
- Strasburger, Victor C. & Wilson, Barbara J. (2002). *Children, Adolescents, and the Media*. USA: Sage Publications.